

کارشناس مسائل استراتژیک در گفت و گو با «ایران»:

ایران محور امنیت در موضوع کریدورها است

گفت و گو / قسمت دوم و آخر

چینی‌ها برای احیای طرح «یک کمربند-یک راه» اقدامات گسترده‌ای را در دستور کار قرار داده‌اند؛ آنها دارند توافق ۲۵ ساله با چندین کشور منعقد کرده‌اند؛ اقدامات گسترده‌ای را در دستور کار قرار داده‌اند؛ آنها دارند توافق ۲۵ ساله با چندین کشور منعقد کرده‌اند؛

چینی‌ها برای احیای طرح «یک کمربند-یک راه» اقدامات گسترده‌ای را در دستور کار قرار داده‌اند؛ آنها دارند توافق ۲۵ ساله با چندین کشور منعقد کرده‌اند؛ اقدامات گسترده‌ای را در دستور کار قرار داده‌اند؛ آنها دارند توافق ۲۵ ساله با چندین کشور منعقد کرده‌اند؛

ولی پروژه «یک کمربند-یک راه» چین، یک پروژه ترکیبی گسترده است که می‌تواند چندین وزارتخانه از هر کشور را با توافقات ۲۵ ساله که در امتداد هم قرار دارند، درگیر خود کند. توافق ۲۵ ساله ایران و چین دربرگیرنده یک رویکرد دو جانبه، چند جانبه و منطقه‌ای است؛ یعنی درون آن، بحث توسعه پروژه برق و فروش به کشورهای منطقه دیده شده است. بسیاری از این طرح‌ها

به صورت ترکیبی در امتداد هم میان کشورهای منطقه شکل می‌گیرد. این یک پروژه عظیم است اما مشوق‌هایی که غرب برای رقابت با پروژه «یک کمربند-یک راه» در نظر دارد، فاقد روح و گستردگی و امکان‌پذیری پیوند دادن تمام کشورها در تمام حوزه‌ها است. به همین دلیل معتقدم که غرب به هیچ عنوان حتی در مقام رقیب هم نمی‌تواند با این سیاست‌ها در مقابل پروژه «یک کمربند-یک راه» قرار بگیرد.

ایران هم به کریدور شمال-جنوب و هم کریدور «یک کمربند-یک راه» مربوط است. نقش حیاتی کریدور بین‌المللی شمال-جنوب در فعال‌سازی دیپلماسی سیاسی-اقتصادی ایران چیست؟ آیا می‌تواند احیاکننده نقش تاریخی ایران به عنوان تأمین‌کننده امنیت تجارت جهانی باشد؟

همین الان که داریم با هم صحبت می‌کنیم، تجارت جهانی برقرار است. کشورها از طریق دریای، کالاهای را حمل می‌کنند. چینی‌ها از دریای چین، تنگه مالاکا، اقیانوس هند، خلیج عدن، باب المندب، کانال سوئز و مدیترانه به اروپا می‌رسند. هند نیز از همین مسیر استفاده می‌کند. این راه‌های زمینی باید رقابت کشورهای مثل روسیه، چین، ایران، هند و ترکیه را کاهش دهد و امکان فرصت‌های بیشتری را

فراهم کند که حالا غرب جلوی رشد آن را مسدود کرده است. ما باید درباره کریدورهایی صحبت کنیم که بتواند کشورها را به هم متصل کند. نقطه قوت ایران نسبت به کریدورهای دیگر همین است. ابتدا باید تلاش کنیم که تمام کشورها به هم متصل شوند. معاون اول نخست‌وزیر روسیه در سفری که به ایران داشته، اعلام کرده که یک فرصت و ظرفیت فوق‌العاده‌ای وجود دارد که روسیه را به کشورهای جنوب آسیا متصل می‌کند. این فرصت فوق‌العاده به دلیل کریدور شمال-جنوب و شرق-غرب بوده که می‌تواند به کشورهای عربی و حتی حوزه آفریقا هم برسد. این پیوندها جغرافیای ایران را نسبت به سایر کشورها برجسته می‌کند. در سفری که نمایندگان بنگلادش به ایران داشته‌اند، در بازدید از گمرک اینچه‌برون، به دنبال این هدف بوده‌اند که پس از خرید گندم از قزاقستان، آن را از طریق گذرگاه ایران یعنی کریدور شمال-جنوب و از طریق بندرعباس دریافت کنند؛ یعنی این کریدور می‌تواند از یک سو کشوری مانند بنگلادش در دورترین نقطه آسیا را به قزاقستان پیوند دهد و از سوی دیگر کشورهای عربی، جنوب آسیا، حوزه قفقاز و کشورهای آفریقایی را به هم متصل کند.

ایران هم به کریدور «یک کمربند-یک راه» مربوط است. نقش حیاتی کریدور بین‌المللی شمال-جنوب در فعال‌سازی دیپلماسی سیاسی-اقتصادی ایران چیست؟ آیا می‌تواند احیاکننده نقش تاریخی ایران به عنوان تأمین‌کننده امنیت تجارت جهانی باشد؟

همین الان که داریم با هم صحبت می‌کنیم، تجارت جهانی برقرار است. کشورها از طریق دریای، کالاهای را حمل می‌کنند. چینی‌ها از دریای چین، تنگه مالاکا، اقیانوس هند، خلیج عدن، باب المندب، کانال سوئز و مدیترانه به اروپا می‌رسند. هند نیز از همین مسیر استفاده می‌کند. این راه‌های زمینی باید رقابت کشورهای مثل روسیه، چین، ایران، هند و ترکیه را کاهش دهد و امکان فرصت‌های بیشتری را

درد اما مسیرهای زمینی از کنترل غرب خارج است. ایجاد تنش بر سر کریدور «زنگزور» دقیقاً در راستای سیاست‌های غرب است؛ یعنی شما می‌توانید فلات ایران را تنش‌مند کنید. فلات ایران بخشی از افغانستان، پاکستان، آسیای میانه، قفقاز، بین‌النهرین و دقیقاً جزو بخش‌هایی است که آمریکا تلاش می‌کند با افزایش تنش، اتصالات در آن نواحی را قطع کند.

به همین دلیل ایران فقط نگاه کریدورمحور به این مسأله ندارد. کشورمان مسیرهایی برای اتصال به روسیه و اروپا و مسیرهای جایگزین زیادی برای کریدور «زنگزور» دارد و همین الان هم می‌تواند از بنادر ترکمنستان، جمهوری آذربایجان و از مسیر گرجستان به آسیای میانه وصل شود و تجارت کند. اما مسأله ناتویزه کردن ایران، تغییر مرزها و ژئوپلیتیک و رویکرد توسعه‌طلبانه و نگاه به خاک‌های سرزمینی دیگر کشورهاست.

برخورداری ایران از یک جغرافیای بی‌نظیر و بهره‌مندی از شبکه‌های متصل به آن، امکان ورودش را به یک چرخه وسیع تجاری فراهم کرده است. این متغیر مهمی است زیرا نشان‌دهنده ظرفیت بالای کشور از منظر کاهش هزینه، زمان و امنیت نسبت به سایر کریدورها است. ایران برای ایجاد این کریدورها باید تنش را از منطقه دور کند، نه اینکه وارد تنش شود. برای خارج کردن مرزهای ایران - افغانستان و ایران - پاکستان از تنش، باید فضای همکاری اقتصادی در نقاط ارتباطی حاکم و امکان ایجاد شغل فراهم شود. این ظرفیت، ترکیب منطقه را متحول خواهد کرد. از این رو تلاش برای احداث کریدور «زنگزور» مبتنی بر یک رویکرد تنش‌مند است که هدف تغییر مرز و ناتویزه کردن منطقه را دنبال می‌کند که خط قرمز جمهوری اسلامی محسوب می‌شود.

در این روند، رقابت‌های جدی میان ایران و ترکیه شکل گرفته است، بویژه که آسیای مرکزی برای آنکارا نه تنها بخشی مهمی از مسیر تجاری با چین و کشورهای منطقه است، بلکه به عنوان بخشی از مسئولیت تاریخی ترکیه در قبال قفقاز، حوزه دریای خزر و دریای سیاه، بالکان، مدیترانه شرقی و خاورمیانه تعریف شده است. به نظر می‌رسد آنکارا سعی دارد برای به اجرا در آوردن این سیاست به طور مستقیم بر وضعیت کشورهای پسا شوروی قفقاز و آسیای مرکزی تأثیر بگذارد که این امر به نوبه خود بر منافع ایران نیز تأثیر می‌گذارد. نظر شما چیست؟

بعد از حدود ۲۰۰ سال از قرارداد گلستان و ترکمانچای که با شکست ایران در جنگ‌های ۱۴ ساله با روسیه اتفاق افتاد، به نظر می‌رسد که روس‌ها بالاخره متوجه شده‌اند به تهنایی حاکم تمام اتفاقات قفقاز نیستند. امروز رژیم صهیونیستی، ترکیه و انگلیس نیز در قفقاز حضور دارند. امریکایی‌ها هم به ارمنستان آمده‌اند. ایران در همسایگی قفقاز بازیگر مهمی است و این در حالی است که برای اولین بار «پاشینیان»، نخست‌وزیر ارمنستان می‌گوید که از پیمان امنیت دسته‌جمعی خارج خواهد شد.

برای مصون ماندن قفقاز از ورود ناتو و غرب، باید بین ایران و روسیه نگاه مشترک کامل و اجماع ایجاد شود تا همه این وسیله رویکرد کنونی ترکیه محدود شود. این کشور در همه سال‌های گذشته از نگاه تک‌محوری روسیه بیشترین بهره را برده است. ولی در بحث کریدورها چون ایران خط‌خطی قرمز خود را مورد تغییر مرزها مشخص کرده است،

همان طور که ایران در نظام تک‌قطبی دنیا به عنوان نقطه ثقل مهار کریدورها و حفظ گلوبالیست جهانی‌ترین بها را پرداخت کرده است، معکوس شدن این ماجرا که کریدورها و مناسبات جدیدی می‌شوند، بیشترین رشد و ظرفیت هم در اختیار ایران قرار خواهد گرفت

می‌توان ترکیه را مهار کرد اما نکته اساسی در آینده قفقاز نهفته است. از آنجایی که بازیگران غربی تأثیر بسیاری در سیاست‌گذاری جمهوری آذربایجان به عنوان همسایه کلیدی ایران دارند، ضروری است ایران، روسیه و ترکیه پروژه‌های اقتصادی و امنیتی خود در قفقاز را با یک رویکرد مشترک مبتنی بر صلح و ذیل نگاه جدید به این منطقه تعریف کنند.

ایجاد و اشاعه داخلی گفتمان کریدور توسعه‌ای ایران را در روند تحولات پرشتاب جهانی در این حوزه چطور می‌بینید؟ اساساً جایگاه ژئوپلیتیک ایران چه اندازه دست آن را برای پیدا کردن جای خود در رقابت کریدوری باز گذاشته است؟

ما برای بررسی جایگاه سیاسی و اقتصادی هر کشور باید ژئوپلیتیک آن را بشناسیم. زمانی که شوروی دچار فروپاشی شد و بوش پدر اعلام کرد که نظم نوین جهانی و نظام تک‌قطبی آمریکا شکل گرفته است، از نظر امریکا، ایران نقطه‌ای بوده که از لحاظ هویتی در تضاد با منافع بریتانیا و امریکا در منطقه تعریف می‌شد. ایران که بیشترین هزینه را از ایجاد نظام تک‌قطبی به رهبری امریکا پرداخت کرده است، همواره به عنوان کشوری مطرح بوده که می‌تواند راه‌هایی را پدیدار کند که در کنترل غرب نیست. از این رو همیشه از سوی بلوک غرب شاهد سیاست مهار و فشار حداکثری بوده است. این نگاه و تغییر در فضای جهانی که کشورهای جهان را به سمت پروژه‌های اتصال زمینی سوق می‌دهد، دقیقاً یک روند معکوس را شکل داده است. همان‌طور که ایران در نظام تک‌قطبی دنیا به عنوان نقطه ثقل مهار کریدورها و حفظ گلوبالیست جهانی بیشترین بها را پرداخت کرده است، حالا با معکوس شدن این ماجرا که کریدورها و مناسبات جدیدی ایجاد می‌شوند، بیشترین رشد و ظرفیت هم در اختیار ایران قرار خواهد گرفت.

این دقیقاً همان نقطه کلیدی است که کشورهای غربی از آن وحشت دارند. ایران از گذشته دور در یک مسیر کلیدی قرار داشته است، ۹ درصد منابع طبیعی دنیا را دارد، از جغرافیای بهره‌مند است که همه کشورهای سه قاره را به هم متصل می‌کند و تقریباً مستقل‌ترین کشور جهان از منظر ساختارهای سیاسی به شمار می‌آید. بنابراین با فعال شدن سلسله شبکه‌ها، کاهش تنش بین کشورهای همسایه و ایجاد پیمان امنیت جمعی و توافقات مختلف، دیگر مؤلفه‌ای به نام اهرم تحریم همچون گذشته کارآمد نیست. به این ترتیب ایران در فضای جدید با انکا به قابلیت‌های خود، امکان رشد بسیار سریعی خواهد داشت و می‌تواند به یک شکوفایی و رشد فوق‌العاده دست یابد. اقتصاد ایران زمانی شکوفایی می‌شود که به تعریف جغرافیایی خود در اقتصاد برگردد و پیوند دهنده قاره‌ها باشد. در این صورت قادر است به توسعه برسد و بسیاری از پتانسیل‌ها را بالفعل کند. تحولاتی که در زمینه کریدورها در حال روی دادن است، بهترین فرصت برای ایران است که بیشترین فشار را به دلیل نظام تک‌قطبی دنیا متحمل شده و حالا باید بیشترین فواید را نیز دریافت کند.

دولت آقای رئیسی تا چه اندازه به ضرورت توجه به تحولات جاری و قوف پیدا کرده است؟

دولت آقای رئیسی تیزهوشی به خرج داد؛ سیاست خارجه دولت سیزدهم نزدیک شدن به کشورهای همسایه بود؛ نیم‌نگاهی به برجام داشت اما در خط اول سیاست، نزدیکی به همسایگان را به در دستور کار قرار داد. وقتی یک دولت نگاه درست و واقعگرایانه‌ای به جغرافیای ایران داشته باشد، می‌تواند پیشرفت کند. این توجه بیانی در دولت قبل، حلقه گمشده بود. غرب هر کاری که حلقه گمشده در دولت قبلی بود. ایران در حلقه‌ای از همسایگان قرار دارد که باید وارد یک سطح از مراودات شود و دولت رئیسی با درک درست و حرکت جدی به سمت آن قدم برداشته است. اگر همین مسیر با قدرت ادامه پیدا کند، ظرف ۴ سال، با پتانسیل عظیمی در داخل کشور روبرو خواهیم شد. در پایان باز هم تأکید می‌کنم که نباید با عینک تک‌محوره‌ای به کریدورها نگاه کرد و لازم است از همه ظرفیت‌های دیپلماسی اقتصادی بهره گرفت.

دولت آقای رئیسی تیزهوشی به خرج داد؛ سیاست خارجه دولت سیزدهم نزدیک شدن به کشورهای همسایه بود؛ نیم‌نگاهی به برجام داشت اما در خط اول سیاست، نزدیکی به همسایگان را در دستور کار قرار داد. وقتی یک دولت نگاه درست و واقعگرایانه‌ای به جغرافیای ایران داشته باشد، می‌تواند پیشرفت کند. این توجه حیاتی در دولت قبل، حلقه گمشده بود. غرب هر کاری که علیه ایران انجام داد به دلیل همین حلقه گمشده در دولت قبلی بود. ایران در حلقه‌ای از همسایگان قرار دارد که باید وارد یک سطح از مراودات شود و دولت رئیسی با درک درست و حرکت جدی به سمت آن قدم برداشته است. اگر همین مسیر با قدرت ادامه پیدا کند، ظرف ۴ سال، با پتانسیل عظیمی در داخل کشور روبرو خواهیم شد.

برش